

Цвігун Інна

д-р екон. наук, доцент, завідувач кафедри інформаційних технологій
Подільський державний аграрно-технічний університет
Кам'янець-Подільський, Україна

СТІЙКІСТЬ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИСТЕМИ

Демографічна безпека – це складне полісистемне явище, генезис і розвиток якого зумовлений об'єктивною необхідністю здійснювати відтворення демографічної системи в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз та небезпек. Формування демографічної безпеки полягає у взаємодії з зовнішнім середовищем, яке формує потреби, ризики, загрози та системі забезпечення демографічної безпеки, яка дозволяє запобігати демографічним загрозам з найменшими втратами та забезпечує стійкість, розвиток, адаптивність, ієрархічність та інерційність демографічної системи задля забезпечення національних демографічних інтересів.

Стійкість, як властивість системи, визначає здатність певного явища в своєму русі мати можливість повертатися в початковий стан після змін, зумовлених зовнішніми факторами.

З точки зору демографічної системи, як соціального явища, стійкість зароджується в результаті впорядкованості складових елементів, а також зосередження зусиль її суб'єктів на чітко відведених напрямках діяльності.

Вишневський А.Г. вважає, що демографічна система повинна мати своє постійне «внутрішнє середовище» (зрозуміло, не біологічного, а соціального походження) і свою стійку внутрішню мету. Завдяки цьому стійкість демографічних процесів виявляється набагато більшою, ніж стійкість зовнішніх, по відношенню до демографічної системи, умов, а у функціонуванні цієї системи є суттєві елементи попередження, які не допускають назрівання конфлікту між демографічної та іншими системами суспільства, що загрожує незворотними порушеннями демографічної рівноваги [1; с.19].

Стійкий же розвиток демографічної системи передбачає внесення в контекст змісту «розвиток демографічної системи» її здатності підтримувати певні (стійкі) темпи відтворення кількісних та якісних параметрів населення, його здоров'я та духовного розвитку [2; с.33].

Гомеостатична концепція безпеки базується на понятті гомеостазу як відносно динамічної постійності складу і властивостей внутрішнього середовища, що визначає стійкість системи. Безпека при цьому розуміється як стійкий стан системи, що виникає в результаті підтримки рівноваги з довколишнім середовищем [3; с.42;], [4; с.66-67].

Демографічна система в цілому має істотний потенціал стійкості, який полягає в наступному:

- Надійність і міцність елементів системи;
- Симетрія у побудові горизонтальних і вертикальних зв'язків системи;
- Здатність переносити внутрішні навантаження;
- Здатність витримувати зовнішні впливи.

Виходячи з принципу, відповідно до якого основним завданням демографічної безпеки є забезпечення національних демографічних інтересів, до основних характеристик стійкості системи демографічної безпеки слід віднести наступні показники:

- якість життя населення та її рівень;
- чисельність населення та його структура;

- режим відтворення населення;
- народжуваність та інститут сім'ї;
- смертність за причинами та статеві-віковими віковими групами;
- міграційні процеси.

Стан демографічної стійкості не є статичним, внаслідок оновлень нестійкої рівноваги між системоруйнівними і системоутворюючими тенденціями всередині даної системи. Розвиток системи стійкості може відбуватися за кількома напрямками:

- відновлення досягнутої раніше системної стійкості;
- формування нової стійкості системи;
- повне руйнування системи.

Демографічна безпека повинна досягатися за допомогою стійкості демографічної системи, що утворюється як в результаті державних заходів захисту, так і в процесі самозахисту (високим рівнем розвитку громадського суспільства тощо). Криза в системі можлива в результаті наступних явищ:

- посилення впливу зовнішніх загроз, а саме погіршення соціально-економічної, екологічної, геополітичної, інформаційної та духовно культурної ситуації в країні;
- накопичення внутрішніх напружень, які проявляються в погіршенні здоров'я населення, поширення девіантних явищ, зростання смертності, зниження народжуваності та нерегульованими міграційними процесами;
- розвитку структурних системних змін, які в демографічній системі проявляються в погіршенні статеві-вікової структури населення, старінні та низькою часткою дітей.

Як наслідок, можлива зміна стану системи від безпечного до небезпечного. При настанні таких наслідків для збереження системи необхідно зосередити внутрішні резерви. Система може втратити стійкість за умови погіршення основних її показників.

Список використаних джерел

1. Вишневикий Л. Г. Воспроизводство населения и общество: История, современность, взгляд в будущее. Москва : Финансы и статистика, 1982. 287 с.
2. Цвігун І.А. Демографічна безпека України та напрями її регулювання: монографія. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2013. 400 с
3. Абдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации. Москва : ВЛАДОС, 1994. 336 с.
4. Лесков МА. Гомеостатические процессы и теория безопасности. *Безопасность*. 1994. № 4. С. 64-72.

